

РЕЦЕНЗІЯ

к.е.н, доцента, докторанта кафедри фінансів ім. С.І. Юрія

Луцика Анатолія Ігоровича

на дисертацію Гузели Ірини Анатоліївни

на тему «Податкове регулювання страхового ринку України»,

яка подана на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

1. Актуальність обраної теми дослідження

Розвиток страхового ринку в Україні завжди вимагав державного впливу та підтримки. Одним із найдієвіших важелів впливу на страховий ринок є податкова політика та податкова система. Розвиток страхового бізнесу в Україні за роки незалежності не продемонстрував чітких позитивних тенденцій, що дозволяли б конкурувати українським страховим компаніям із провідними світовими. За таких умов найдієвішим регулятором є держава, що в сфері фінансів може здійснювати такий вплив з допомогою податкового регулювання. Незважаючи на присутність податкових стимулів у формі зниження ставок податків, звільнення від оподаткування, у страховому бізнесі все ще відсутня позитивна прогресуюча тенденція. За сучасних умов страховий бізнес отримав багато викликів, які перешкоджають його розвитку: відсутність стійкого економічного розвитку, поширення пандемії, міграція населення, військові дії та воєнний стан, суперечливість окремих норм оподаткування страхового ринку, відсутність довіри у населення.

З огляду на це сьогодні першочерговим є пошук альтернативних підходів для поступального відновлення та подальшого розвитку страхових відносин, ключовою ціллю якого є – оптимальне податкове регулювання страхового ринку з позиції оптимуму Паретто держави, страхових компаній та застрахованих.

Актуальність обраної теми дисертаційної роботи також підтверджується її зв'язком із науково-дослідними темами Західноукраїнського національного університету, зокрема: «Діджиталізація фіскального простору в контексті

забезпечення національної безпеки України» (державний реєстраційний номер 0121U109486), «Фіскальні виклики та асиметрії в умовах трансформації публічних фінансів: українські реалії» (державний реєстраційний номер 0117U000146), «Пріоритети фіскальної політики України в умовах дивергенцій митно-податкових інститутів» (державний реєстраційний номер 012218U000765), у межах яких автором обґрунтовано теоретико-методологічний та розроблено практичний інструментарій щодо податкового регулювання страхового ринку України.

2. Особистий внесок дисертанта в отриманих наукових результатах

Дисертант у проведеному дослідженні сформував та систематизував новітні концептуальні підходи до податкового регулювання страхового ринку. Зосередження на еволюційно-інституційному базисі та організаційно-правових засадах податкового регулювання страхового ринку, оцінка недосконалості існуючих підходів в оподаткування страхування дозволило виокремити власну систему поглядів на розвиток оподаткування страхування в Україні з імплементацією зарубіжних практик.

Поставлена мета в значній мірі досягнута за допомогою застосування теоретичного та методологічного плюралізму, виявлення еволюційних змін в процесі реформування системи оподаткування діяльності страховиків в Україні, обґрунтування концепції, з'ясування специфіки державного регулювання страхового ринку та розробки напрямів його удосконалення задля збалансування інтересів страховиків і держави.

Здійснене автором системне наукове дослідження податкового регулювання страхового ринку з розробкою та обґрунтуванням пропозицій з оподаткування є особистим внеском автора та сприяє розвитку національної фінансової та страхової науки і практики.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, їх достовірність забезпечується логічною та послідовною структурою дисертації з використанням сучасних методів наукового пізнання та емпіричних досліджень.

Зміст дисертаційної роботи свідчить про всебічне вивчення вітчизняних та зарубіжних наукових підходів до дослідження обраної у роботі проблематики і характеризується використанням сучасних методів і методик, достовірних джерел статистичної інформації, апробацією наукових результатів на міжнародних науково-практичних конференціях, а також публікацією наукових праць у виданнях, що внесено до реєстру міжнародних наукометричних баз та фахових виданнях, дозволяє визнати дисертаційну роботу логічно побудованим завершеним науковим дослідженням.

Методологічні підходи дослідження, що використовуються у дисертації є поширеними при вивченні проблематики фінансової науки. Зокрема, у роботі приділено увагу вивченню еволюційного та інституціонального підходів, на підставі яких визначено детермінанти податкового регулювання страхового ринку України. Для цього у роботі розглянуто теоретико-методологічні основи дослідження податкового регулювання страхового ринку та розкрито концептуальні засади його формування, оцінено стан і сучасні реалії функціонування, а також обґрунтовано стратегічні орієнтири модернізації та розвитку за використання кращих світових практик.

Проведене дослідження за обраною темою відповідає поставленим цілям і пов'язане з поставленими завданнями. Використані у роботі методи визначення об'єкта і теми дослідження забезпечують значущість викладеного в дисертації матеріалу та отримання обґрунтованих висновків, які підтверджують поставлені завдання та підтверджують досягнення поставленої мети, демонструють глибину знання матеріалу, високий рівень наукової підготовки, навички та вміння ефективно використовувати методи дослідження для отримання науково та практично цінних результатів.

Наукові висновки та судження обґрунтовано економіко-математичним моделюванням, зокрема – факторним, композиційним і канонічним аналізом, що дало змогу ідентифікувати проблематику податкового регулювання страхового

ринку, виявити причинно-наслідкові зв'язки та обґрунтувати альтернативні сценарії вибору бази оподаткування страховиків з позиції збалансування інтересів держави та страховиків.

У дисертаційній роботі вдало аналізується проблематика податкового регулювання страхового ринку, яка доповнюється розглядом та оцінкою різноманітних світових практик оподаткування страхових компаній. Дисертант вдало обґрунтовує власне бачення можливих сценаріїв оподаткування страхового ринку, відзначаючи їх позитивні та негативні аспекти та виділяє найбільш дієвий для застосування в національній практиці з позиції врахування інтересів усіх суб'єктів.

4. Ступінь наукової новизни результатів дисертаційного дослідження

До найбільш вагомих результатів, що розкривають особистий внесок автора в розробленні досліджуваної проблеми та характеризують наукову новизну дослідження, можна віднести такі:

- запропоновано авторське визначення поняття «податкове регулювання страхового ринку», яке комплексно враховує усі елементи податкового регулювання страхового ринку та характеризується системним підходом у визначенні цього поняття;

- удосконалено класифікацію інструментів податкового регулювання страхового ринку, що дасть змогу об'єктивніше підходити до практики оподаткування страхового ринку та до визначення проблематики такого оподаткування;

- удосконалено науково-методичні підходи до визначення детермінант динаміки оподаткування страхової діяльності за використання факторного, кореляційного і канонічного аналізу, на підставі яких можна отримати кількісні оцінки та чинники формування чистого фінансового результату страховиків, а також його залежності від податкового регулювання;

- удосконалено теоретико-методичний підхід до оцінювання варіативності бази оподаткування страхових компаній із використанням інструментарію композиційного аналізу із застосуванням методу «Census II». Застосування на

практиці такого підходу дасть змогу обґрунтувати альтернативний вибір бази оподаткування страхових компаній з найнижчим рівнем варіативності, що зменшуватиме бюджетні ризики;

- набув подальшого розвитку науково-прикладний підхід щодо оцінки результативності діяльності страхових компаній, який дасть змогу виявити тенденції розвитку компаній під впливом податкового регулювання, а також структурно визначити динаміку доходів, витрат та фінансових результатів;

- розроблено науково-методичний інструментарій щодо моделювання альтернативного сценарію оподаткування доходів (прибутків) страховиків, застосування якого дозволить виокремити найбільш вдалий режим оподаткування з позиції збалансування інтересів держави та страховиків.

5. Повнота опублікування основних положень дисертації

Основні положення дисертації висвітлені в повній мірі в 20 наукових працях. Зокрема, у наукових фахових виданнях опубліковано 4 статті, 1 стаття – у виданні, що внесена до реєстру міжнародної наукометричної бази Scopus; 1 стаття – у науковому періодичному виданні Чехії; 13 публікацій – у збірниках за матеріалами міжнародних науково-практичних конференцій. З наукових праць, що опубліковані у співавторстві, до дисертації включено лише ті положення, пропозиції та висновки, які належать особисто здобувачу, особистий внесок у таких наукових працях зазначений у списку публікацій. Профіль видань і зміст наукових праць відповідають встановленим вимогам до повноти висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Кількість опублікованих наукових праць за темою дисертації та повнота відображення положень роботи у таких працях відповідають чинним вимогам. Перелік опублікованих праць за темою дисертації відображає зміст роботи відповідно до вимог МОН України.

6. Теоретичне та практичне значення отриманих результатів і рекомендації про їх використання

Теоретичний і практичний зміст одержаних результатів полягає в тому, що теоретико-методологічні положення, методичні підходи, висновки та практичні рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, створюють системну обґрунтовану основу для удосконалення податкового регулювання страхового ринку України за сучасних трансформаційних процесів, пов'язаних із інституціональними перетвореннями в страховому секторі. Наукові результати дослідження використані у практичній діяльності Головного управління Державної податкової служби в Івано-Франківській області (довідка №8319/6/09-19-00 від 11.08.2021). Рекомендації автора щодо формування науково-обґрунтованої методики розрахунку податкових різниць, які пов'язані з формуванням страхових резервів та на які коригується оподатковуваний прибуток, взяті для використання Асоціацією «Страховий бізнес» при розробці пропозицій для Комітету з питань фінансів, податкової та митної політики Верховної Ради України, Міністерства фінансів України та Національного банку України щодо модернізації оподаткування страховиків (довідка № 326/1 від 07.09.2020). Також окремі результати роботи використовуються в навчальному процесі Західноукраїнського національного університету під час викладання дисциплін «Податкова система», «Страхування», «Страховий менеджмент».

7. Оцінка структури дисертації, мови та стилю викладення

Зміст дисертації та публікацій Гузели І.А. дає змогу встановити про високий теоретичний рівень й достовірність основних положень і висновків проведеного дослідження. Дисертаційна робота написана державною мовою за використання наукового стилю викладу матеріалу, характеризується логічною структурою, наявністю необхідного ілюстративного матеріалу та додатків. За своєю структурою дисертація є логічно побудованим комплексним дослідженням, яке представлено обґрунтованими теоретико-концептуальними, науково-методичними підходами та практико-орієнтованими рекомендаціями

щодо векторів модернізації податкового регулювання страхового ринку України. У дисертаційній роботі чітко визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету і завдання дослідження, які узгоджуються та послідовно розкриваються у всіх взаємопов'язаних розділах. Тема, обрана дисертантом, є актуальною.

Дисертація представляє цілісне, самостійне і завершене наукове дослідження, в якому розглянуто теоретичні, методичні та практичні аспекти податкового регулювання страхового ринку, проведено аналіз та оцінювання практики оподаткування страхових компаній, розроблено науково-практичні рекомендації щодо векторів модернізації податкового регулювання страхового ринку з урахуванням позитивних зарубіжних практик. Дисертаційна робота Гузели І.М. містить наукову новизну та має практичне значення. Теоретичний та практичний рівень роботи свідчить про глибокі фахові знання автора проблем податкового регулювання страхового ринку.

Варто відзначити використання автором значної кількості актуального аналітичного й статистичного матеріалу, що сприяє більш повному розкриттю завдань дослідження. Теоретична та методологічна складові наукового дослідження сформовані послідовно та розгорнуто, з урахуванням чіткої логіки, що свідчить про опрацювання значної кількості літературних джерел, правових актів, періодичної, наукової літератури, які стосуються теми дисертації, а також про обізнаність автора щодо проблематики обраної теми. Автор вільно оперує специфічною термінологією, яка застосовується в роботі, зрозуміло викладає думки, що засвідчує належний теоретичний і фаховий рівень володіння зазначеною проблематикою.

Здобувач на високому рівні оперує специфічною термінологією, яка застосовується у даній галузі фінансової науки, логічно і зрозуміло викладає матеріал, що свідчить про належний теоретичний, високий фаховий рівень підготовки та компетентність автора.

8. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Вивчення змісту дисертації та публікацій Гузели І.А. дало змогу констатувати, що автор дотримується повністю принципів і норм академічної доброчесності. У дисертаційній роботі присутні посилання на джерела наукової літератури, а також посилання на джерела статистичної інформації, які використовуються у емпіричних дослідженнях. У тексті роботи не виявлено порушень академічної доброчесності, усі наявні посилання на джерела зроблено із дотриманням норм законодавства про авторське право.

9. Дискусійні положення та недоліки дисертації

Варто відзначити високу науково–практичну цінність дисертаційного дослідження Гузели І. А., але у ньому присутні певні дискусійні моменти.

1. Економетричне моделювання доводить наукові судження та висновків автора у п.2.1 (с.114) щодо існування залежності між оподаткуванням прибутку від звичайної діяльності та оподаткуванням доходів від страхової діяльності і чистим фінансовим результатом. Але таке дослідження виграло б, якби автор виділила чи провела моделювання ступеня впливу оподаткування прибутку від звичайної діяльності та оподаткування доходу від страхової діяльності на результуючий показник.

2. Здобувачем здійснено глибокий аналіз зарубіжного досвіду оподаткування страхових компаній. Зокрема у п.3.1 відзначено тенденції зміни податкового навантаження у країнах ЄС (с.148). Доречно було б, якби дисертант обґрунтувала модель оподаткування страхування проаналізованих у роботі країн найбільш прийнятну для впровадження в Україні.

3. У п.3.2. автор цікаво та системно досліджує чотири сценарії реформування оподаткування страхового ринку в Україні, обґрунтовуючи власне бачення реформування. Але зі змісту дисертації незрозуміло чому саме у 4 сценарії пропонується встановити ставку податку на страхові премії у розмірі 4%.

4. Математичні обґрунтування та виведення представлені у основному тексті роботи доцільно було б винести у додатки, що покращило б логічну послідовність викладення матеріалу дослідження за спеціальністю здобувача.

Проте, зазначені зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи і можуть слугувати основою для наукової дискусії та продовження автором наукових досліджень за обраним напрямом.

10. Відповідність дисертації паспорту спеціальності, за якою вона подається до захисту

Достатній рівень обґрунтованості наукових положень, достовірність отриманих результатів, значимість висновків і рекомендацій, отриманих особисто здобувачкою підтверджена їхньою апробацією на дев'яти науково-практичних конференціях, а також засвідчена довідками про впровадження. Отже, є підстави вважати, що сформульовані результати дослідження є обґрунтованими як у теоретико-методичному так і практичному аспектах. Тема дисертації за змістом і складом вирішених завдань відповідає паспорту спеціальності.

Висновок

Аналіз змісту дисертації Гузели І.А. на тему «Податкове регулювання страхового ринку України» дає підставу зробити висновок, що вона є самостійним, актуальним, логічно побудованим та завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному рівні, має практичне значення, в цілому відповідає усім вимогам щодо такого виду наукових робіт і рекомендується до захисту.

За актуальністю, змістом, повнотою вирішення поставлених завдань, науковою новизною отриманих результатів і фаховим спрямуванням дисертаційна робота відповідає спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування, а також вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу

вищої освіти, наукової установи про присудження ступня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022, а її автор – Гузела Ірина Анатоліївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування в галузі знань 07 Управління та адміністрування.

Докторант кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Західноукраїнського національного університету,
Кандидат економічних наук, доцент

Анатолій ЛУЦИК

Підпис: *Анатолій Луцик*
Завіряю: *Анастасія Семенюк*
НАЧАЛЬНИК
ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ

